

سال سیزدهم / بهار ۱۴۰۳

اقدامات و فعالیت اسلکتیویست ها (هواداران مجازی)

در جریان بحران کرونا در ایران

• مریم خرسند^۱، سیدعلی رحمانزاده^۲، سید وحید عقیلی^۳، نوروز هاشم زهی^۴

تاریخ دریافت: ۰۳/۲/۲۴، تاریخ تایید: ۰۳/۴/۲۳

Doi: <https://doi.org/10.22034/scm.2024.462724.1775>

چکیده

از زمانی که بشر با فناوری‌های ارتباطی آشنا شد سعی کرد از این وسایل برای پیشبرد اهداف خود استفاده کند، با ظهور اینترنت این سیل خروشان ما را با خود برد و روز به روز انسان‌هایی قدرتمندتر ساخت و زمانی که بحران‌های طبیعی و غیرطبیعی رخ می‌دهد کمپین‌های عظیم اینترنتی شروع به فعالیت می‌کنند. با ظهور آن، کنشگری معنا و تعریفی تازه پیدا کرده است با شیوع ویروس کرونا و ایجاد قرنطینه‌های بلند مدت و دوری افراد از هم، شاهد اولین نقش‌آفرینی شبکه‌های اجتماعی در اطلاع‌رسانی درباره بحران به وجود آمده هستیم. مهم‌ترین هدف این پژوهش شناسایی مضامین اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها (هواداران مجازی) در جریان بحران کرونا در ایران با بهره‌گیری از مصاحبه اکتشافی با روش تحلیل محتوای کیفی است. کرونا و نیز فهم ادراکات و تصورات از وضع موجود با استفاده از اقدامات و فعالیت‌های اسلکتیویستی (هواداری مجازی) مرتبط با این بیماری اهمیت این پژوهش را نشان می‌دهد. با انجام مصاحبه با ۱۰ نفر از صاحب‌نظران ابعاد، مورد بررسی قرار گرفت و کدگذاری متن مصاحبه‌ها انجام شد و در ادامه بر اساس روندی مشخص، پایین‌ترین سطح قضایای پدیده از متن استخراج شد و با دسته‌بندی مضامین پایه و تلخیص آن‌ها به اصول انتزاعی و مجزاتر در قالب مضامین سازمان‌دهنده تحلیل ادامه یافت. در نهایت ۱۶ مضمون پایه و ۳ مضمون سازمان‌دهنده استخراج شد.

واژه‌های کلیدی: "اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها (هواداران مجازی)", "بحران", "کرونا",

۱ دانشجوی دکتری علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران
mehrkhorsand@gmail.com

۲ دانشیار گروه علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال، تهران، ایران (نویسنده مسئول)
salirahmanzadeh@yahoo.com

۳ دانشیار گروه علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران
Seyed_vahid_aqili@yahoo.com

۴ استادیار گروه علوم ارتباطات، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق، تهران، ایران
No_hashemzahi@yahoo.com

مقدمه و بیان مسئله

همیشه تغییر از طریق "نردبان تعامل" اتفاق افتاده است، زندگی پر تلاطم بشر همواره دستخوش ناآرامی‌های طبیعی و غیرطبیعی بوده است. بشری که سال‌ها در کنار هم توانستند برخی ناآرامی‌ها را آرام کنند یا همچون موجی بر ناخواسته‌ها فایق آیند. اما اینک در پرتو رشد فناوری در عصری که آن را اطلاعات می‌نامیم، انسان به دنبال راهی برای برطرف کردن موانعی است که به اصطلاح آن را مبارزه زیر لحاف^۱ می‌نامند، ترجمه‌ای لفظی که شاید برای برخی فعالیت‌ها نابه جا باشد.

وجود کمپین‌های متعدد در سطح جهان هر روز به دنبال بهتر شدن زندگی در کره خاکی و حمایت از گروه‌های متعدد، سالهاست که رواج دارد اما تفاوت در حال حاضر این است که ما اکنون یک پله دیجیتال جدید در نردبان تعامل داریم که استفاده از آن آسان‌تر از بسیاری از گزینه‌های آفلاین است؛ سال‌هاست که رسانه‌های اجتماعی به یکی از اجزای اصلی زندگی روزمره تبدیل شده‌اند تا به مردم اجازه دهند که در مقیاس جهانی، تعاملات اجتماعی در قالب پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی مانند فیس‌بوک، توییتر و اینستاگرام و ... داشته باشند تا نگرانی‌ها یا ناامیدی از نهادها، هنجارهای اجتماعی و اقدامات دولت و غیره را بیان کنند، حمایت از یک هدف با نوشتن نظر آنلاین در واقع اولین قدم است، فعالیتی که هم سریع و هم تأثیرگذار است. یک پیام از یک حساب خصوصی می‌تواند مورد حمایت میلیون‌ها نفر قرار بگیرد و سرمایه اجتماعی-سیاسی و مالی ایجاد کند که در جهت برخی اهداف مورد استفاده قرار گیرد.

در واقع اسلکتیویست‌ها گروهی از کاربران فضای مجازی می‌باشند که در فضایی به دور از محیط واقعی و در حالی که آسوده روی مبل یا در رخت خواب خود تکیه زده‌اند به فعالیت اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و یا حتی ترویج مسایل مهم علمی می‌پردازند. رسانه‌های اجتماعی ابزاری هستند برای دور زدن دروازه‌بانان اطلاعات زیرا در بستر آنها این امکان فراهم است که ایدئولوژی‌هایی، تفکراتی یا حتی نظراتی ترویج شود، دلایل دور زدن کانال‌های رسانه‌ای سنتی می‌تواند تا حدودی مربوط به فضای رسانه‌ای محدود، عدم دیده شدن موضوع، یا ترس از روایتی باشد که توسط افراد خارج از جنبش‌ها ترسیم شده است. بنابراین اسلکتیویست‌ها به

۱. مبارزه از زیر لحاف ترجمه فارسی slacktivism است و با توجه به تعدد مفاهیم که یک دست نیستند و ترجمه متعدد آن، در متن از خود کلمه انگلیسی اسلکتیویست استفاده خواهد شد تا از دوگانگی جلوگیری گردد.

دور از ترس و اضطراب با هشتگ‌های پیاپی به ترویج ایدئولوژی، اندیشه‌ها، نظرات، آگاهی‌ها، علم، خبر و یا حتی شایعات می‌پردازند.

نمونه‌هایی از فعالیت اسلکتیویست‌ها نمایانگر این امر است که در گوشه گوشه جهان فعالیت‌هایی صورت گرفته که شاید تصور نمی‌شد گاه‌ها تاثیری عظیم بر زیست بشر در جهان داشته باشد.

شیوع ویروسی که در دسامبر ۲۰۱۹ در وهان چین ظاهر شد، کل جهان را تحت تاثیر قرار داد و یک روند تحول بزرگ در شیوه‌های زندگی اجتماعی آغاز کرد و در مدتی کوتاه گسترش یافت و به یک بحران بهداشت جهانی تبدیل شد و عصر تازه‌ای را در عرصه فعالیت‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی رقم زد و توجه به مسایل همچون سلامت، شیوع و نحوه انتقال، درمان و واکسیناسیون را برجسته ساخت. هشدارهایی مبنی بر عدم خروج از خانه مگر در موارد ضروری آغاز شد و شهروندان تشویق شدند که در خانه بمانند. با توجه به اینکه سرعت شیوع این بیماری قابل کاهش نبود، قرنطینه اجباری در بسیاری از کشورها اجرا شد. به حداقل رساندن ارتباط چهره به چهره به دلیل شیوع بیماری همه گیر، انتقال بسیاری از فعالیت‌های روزانه به ویژه تجارت، آموزش و خرید را به سمت آنلاین ضروری کرده است. در راستای اقدامات همه‌گیر، مدارس که آموزش حضوری ارائه می‌دادند به آموزش از راه دور روی آورده‌اند و فعالیت‌های خود را به پلتفرم‌های آنلاین منتقل کردند و بسیاری از مؤسسات و شرکت‌ها شروع به حفظ کار خود بر روی پلتفرم‌های دیجیتال کردند. با توجه به تغییر عادات مشتریان، صنعت خرده فروشی نیز به طور گسترده‌ای از سیستم خرید غیر حضوری از طریق زیرساخت‌های دیجیتال بهره برده است. بسیاری از فعالیت‌های دیگر نیز در جریان طبیعی زندگی به لطف پلتفرم‌های دیجیتال به سرعت گسترش یافتند. رویدادهای روزانه به مجازی مانند وبینار، پخش زنده اینستاگرام، کلاب هاوس، کلاس‌های یوگا و پيلاتس، کنسرت و فعالیت‌هایی مانند جشن‌ها نیز به صورت آنلاین از طریق پلتفرم‌های چت ویدیویی تغییر کردند. نقش سیستم عامل‌های دیجیتال در طول همه گیری چشم گیر است، پویایی و فعالیت در دوران کووید-۱۹، "انقلاب دیجیتال" را رقم زده است.

دولت‌ها و کشورها با تغییرات و تحولات پیش آمده در دوران کرونا مواجه هستند و باید آنها را به شایستگی مدیریت کنند؛ اما این مدیریت باید همخوان با اندیشه‌ها، باورها و فرهنگ و اقتصاد و متناسب با مقتضیات جوامع باشد. در زمانی که با خلا اطلاعات از سوی رسانه‌های

داخلی ایران در ماههای اولیه شیوع بیماری کرونا مواجه بودیم فعالیت‌هایی در عرصه شبکه‌های اجتماعی و با فعالیت اسلکتیویست‌ها صورت گرفت. شکل‌گیری صفحات متعدد، فعالیت برخی اندیشمندان در فضای مجازی، دادن اطلاعات در خصوص بیماری نشان دهنده رشد فعالان این عرصه می‌باشد، فعالان زیادی که برخی به دنبال آگاهی علمی و برخی به دنبال آگاهی تجربی بوده‌اند. فعالانی که از الگوهای سنتی خود جدا شده‌اند، به لطف فرصت‌های ارائه شده توسط فناوری‌های دیجیتال، فعالیت‌های خود را در فضاهای عمومی مانند خیابان‌ها و میدان‌ها به صورت آنلاین منتقل کردند. اما این فعالیت‌ها چقدر در مواقع بحران موثر بوده است و توانسته‌اند به تقویت و تضعیف باورهای مردمی بپردازند و آگاهی‌ها را افزایش دهند مسئله‌ای پنهان است که باید بدان پرداخت. اگر بتوان ابعاد این گونه فعالیت‌ها را تعیین کرد و میزان این فعالیت‌ها را در جامعه ایران سنجید، گامی مهم در جهت فعالیت دیجیتال و مشارکت‌های آن لاین برداشته می‌شود. پیاده‌سازی این پژوهش می‌تواند اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها درباره کرونا در ایران را نمایان کند. برای شناسایی و ارائه چنین تحقیقی باید در ابتدا گستره و مفاهیم را شناسایی و توصیف کرد و سپس فعالیت‌ها و کاربردهای متناسب را کشف و تبیین نمود و متناسب با اقتضای جامعه از آنها استفاده کرد؛ در این پژوهش نگارنده، با تحلیل محتوای مفاهیم مربوط به اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها در رابطه با ویروس کرونا، قصد دارد به شناسایی جنبه‌های پنهان مفاهیم مربوط به اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها را که از طریق شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام به انتشار مطالب می‌پرداختند؛ دست یابد.

مبانی نظری و مروری بر مطالعات گذشته

تعریف اسلکتیویست

اصطلاح اسلکتیویسم از slacker به معنای سست‌کننده و activism به معنای کنشگری تشکیل شده؛ بنابراین اسلکتیویسم به معنای سست‌کننده کنشگری است. اسلکتیویسم فعالیتی تعریف شده که با ریسک پایین و کم هزینه از طریق رسانه‌های اجتماعی و هدف آن افزایش آگاهی، ایجاد تغییرها و یا دادن رضایت فردی به کسی است که در فعالیت شرکت می‌کند (Rotman & others, 2011).

در فرهنگ لغت کمبریج آمده است؛ فعالیتی که از اینترنت برای حمایت از اهداف سیاسی یا اجتماعی استفاده می‌کند، به گونه‌ای که به تلاش زیادی نیاز ندارد، به عنوان مثال ایجاد یا

امضای طومارهای آنلاین. از این گونه فرم‌های حمایت، به‌ویژه آن‌هایی که به رسانه‌های اجتماعی مربوط می‌شوند، اغلب با تمسخر به عنوان “slacktivism” یا “Armchair Activism” نامیده می‌شوند. (پایگاه کمبریج دیکشنری)

در فرهنگ لغت اوربان اسلکتیویست اینطور معنا شده است؛ کسی که به شدت به دنبال ارسال تبلیغات و طومارهای سیاسی است تا بر تغییر دادن جهان تأثیر بگذارد، بدون اینکه راحتی پشت رایانه نشستن را از دست بدهد و به جای اینکه از آن مورد حمایت فعالانه انجام می‌دهد به کارهای ساده‌ای مانند تغییر رنگ آواتار یا به روز رسانی در مورد یک علت انجام می‌دهد. (پایگاه اوربان دیکشنری)

اگرچه اسلکتیویسم لزوماً منحصر به فعالیت‌های اینترنتی نیست، نقدها اغلب به فرصت‌های مشارکتی برمی‌گردد که این رسانه ارائه می‌کند، زیرا این فرصت‌ها، مشارکت سیاسی آسان شهروندان را ممکن ساخته‌اند. (Coleman, 2009) با توجه به طومارهای برخط به عنوان یک نمونه آموزنده، می‌توان استنباط کرد که اینترنت باعث شده است سازماندهی کمپین‌ها، انتشار بیانیه‌ها و حتی امضای آنها آسانتر شود. البته امضای یک طومار به صورت برون خط نیز پیچیده و دشوار نیست، اما در حال حاضر، انجام این کار به صورت برخط راحت‌تر است چراکه با فشردن ساده یک دکمه، امضا ثبت می‌شود. در هر صورت، این سهولت دسترسی، لزوماً منجر به بهبود سطح کلی مشارکت سیاسی و اثربخشی آن نمی‌شود. موضوع اثربخشی کنش‌های سیاسی برخط دغدغه خاطر بعضی از پژوهشگران بوده است. (Hindman, 2009)

مشارکت دیجیتال

مشارکت اجتماعی به عنوان واقعیتی اجتماعی ریشه در زندگی اجتماعی انسان داشته، فرآیندی است که با گذشت زمان دگرگون شده است. ایده مشارکت در مفهوم خود از مباحث مربوط به دموکراسی مایه می‌گیرد که خود دارای سابقه دیرینه ای است. در دوره جدید با توجه به نقشی که برای عاملیت انسانی در حوزه‌های مختلف حیات اجتماعی قایل می‌شوند، مشارکت در اشکال اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و حتی روانی مورد توجه سیاستگذاران اجتماعی، سیاسی و فرهنگی قرار گرفته است. یکی از مراکزی که به عنوان بستر و زمینه ساز رفتار مشارکتی شناخته می‌شود، شهر و زندگی شهری است. (گلابی، ۱۳۹۴)

اینترنت به عنوان ابزاری که ارتباط مکان-به-مکان را تقویت می‌کند، به شهروندانی که از آن بهره‌مند هستند این امکان را می‌دهد که از طریق گپ زنی (چت) یا ارسال پیام با افراد دیگر بدون در نظر گرفتن موانع مربوط به مکان و زمان ارتباط برقرار کنند. علاوه بر این شهروندان مطمئن هستند که مکان‌های اجتماعی - مادی وجود دارند که در آنها آشنایان پیام‌های ارسال شده را می‌خوانند. اینترنت علاوه بر این که راهی به شاه‌راه‌های جهانی می‌گشاید، پیوندهای بین اعضای جماعت‌های محلی را نیز گسترش می‌دهد و افراد یک محله یا اعضای یک خانواده را بیشتر به هم نزدیک می‌کند (قهفرخی، ۱۳۸۹)

لرنر، مشارکت را به عنوان یکی از متغیرهای مهم در توسعه و تجدد به حساب می‌آورد و معتقد است زمینه‌های انجام مشارکت عبارتند از: آمادگی ذهنی، شهرنشینی، تحصیلات و سنتی نبودن. به نظر او، جامعه جدید یک جامعه مشارکتی است و فراگرد نوسازی، حرکت از جامعه سنتی به جامعه مشارکت جوست. (لرنر، ۱۳۸۳) به عبارت دیگر، لرنر معتقد است توسعه در جامعه‌ای به وجود خواهد آمد که مشارکت اجتماعی و سیاسی و وسایل ارتباط جمعی در حد نسبتاً بالایی در جامعه فراهم شده باشد.

بنابراین مشارکت دیجیتال که در سایه وسایل ارتباط جمعی رخ می‌دهد شامل مشارکت در فعالیت‌هایی است که از طریق ابزارهای آنلاین انجام می‌شود، مانند چت، وبلاگ، شبکه‌های اجتماعی مجازی، انجمن‌های گفتگو، و کار گروهی.

مکانیسم‌های مشارکت دیجیتال

جنبش‌های اجتماعی با کنش جمعی به سمت یک هدف اجتماعی، مانند تغییر در ارزش‌ها یا سازمان تعریف می‌شوند. جنبش‌های اجتماعی به گونه‌ای تکامل یافته‌اند که فناوری اطلاعات هم‌تا به هم‌تا را شامل می‌شود که به عنوان یک کاتالیزور دیجیتال برای ایجاد و حفظ حمایت از علل عمل می‌کند. ابزارهای رسانه‌های اجتماعی مانند توئیتر و فیس‌بوک به گروه‌هایی که تحت تأثیر مسائل خاص هستند یا به آن علاقه‌مند هستند، اجازه می‌دهند با هم ارتباط برقرار کنند و بر اساس تمایلات خود عمل کنند. یک پیام به اشتراک گذاشته شده از یک حساب کاربری خصوصی می‌تواند حمایت میلیون‌ها نفر را به همراه داشته باشد و باعث ایجاد مشکلات اجتماعی شود. سرمایه سیاسی و مالی که می‌تواند در جهت برخی اهداف مورد استفاده قرار گیرد. همه این‌ها می‌توانند به روشی بیش از حد متمرکز، در زمان واقعی اتفاق بیفتند و منجر

به چیزی شود که ویروسی نامیده می‌شود. در این مورد، ویروسی بودن به گسترش سریع اطلاعات از طریق شبکه‌های هم‌تا به هم‌تا با استفاده از فناوری اطلاعات مانند رسانه‌های اجتماعی اشاره دارد. در حالی که رسانه‌های اجتماعی احتمال تأثیر ویروسی اطلاعات را در جامعه افزایش می‌دهند، امکان ویروسی بودن نیز وجود دارد. ناشی از ترکیبی از پخش‌های رسانه‌ای و فناوری اطلاعات، جنبش‌های اجتماعی با اقدام جمعی در جهت یک هدف اجتماعی تعریف می‌شوند، مانند تغییر در ارزش‌ها یا سازمان (Leverston, 2021).

ارتباط بین فعالیت آن لاین و آفلاین

شیوه‌های جدید تعامل در جهان سبب شد که زندگی مردم نیز تغییر کند. ویژگی فرا مکانی و فرا زمانی اینترنت و همه جا در دسترس بودن آن، موجب شکل‌گیری شیوه نوینی از تعاملات اجتماعی نسبت به گذشته شد و در سبک زندگی افراد تغییراتی شگرف ایجاد کرد، تا جایی که امروزه اطلاع رسانی و تبلیغات در اینترنت بیشترین نقش را در زندگی مردم ایفا می‌کند و به عنوان اصلی‌ترین کانال ارتباطی محسوب می‌شود.

در سال‌های اخیر شبکه‌های اجتماعی به عنوان بزرگترین دستاورد اینترنت و فضای مجازی با اقبال عمومی مواجه شده است و هرکدام متناسب اهداف خود و کارآیی‌های متفاوتشان در کشورهای مختلف فعالیت‌هایشان را گسترش داده‌اند.

ویژگی عمومی بودن فضای مجازی به هر فردی در هر نقطه از جهان این فرصت را می‌دهد تا از طریق آن به آسان‌ترین وجه، اطلاعات مورد علاقه خود را بدست آورد و مرزهای جغرافیایی یا سیاسی توان مقابله با این فناوری را نداشته و در نتیجه استفاده از فضای مجازی روز به روز در حال افزایش است.

ما روزانه زمان قابل توجهی از وقتمان را به استفاده از فضای مجازی و محتوای آن اختصاص می‌دهیم و به نوعی تحت تربیت این فضا قرار گرفته‌ایم در واقع استفاده مفید و هدفمند از این فضا می‌تواند، محیطی برای خلق فرصت‌ها و هموار نمودن مسیرها برای شکوفایی افراد شود. وقتی مدت زیادی را در فضای مجازی می‌گذرانیم ناخواسته تحت تأثیر عواملی قرار می‌گیریم که از طرف کاربران فعال، بدان پرداخته می‌شود. بحث‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی تا ایجاد کمپین‌هایی برای نجات زمین. بنابراین ما در فضای مجازی تحت تأثیر عواملی قرار می‌گیریم که در زندگی واقعی ساری و جاری است و به نوعی فضای مجازی

در خدمت فضای واقعی قرار می‌گیرد اما باید این را در نظر بگیریم که با توجه به تغییر شکل ارتباطات و وسعت آزادی عمل افراد در این فضا با پویایی و عدم نیاز به حضور فیزیکی با جامعه جدیدی مواجه هستیم که امکان هر نوع فعالیتی را در این فضا هموار کرده است (فعالیت‌های واقعی یا غیر واقعی).

مطالعات متعددی در مورد اینکه آیا اینترنت مشارکت را افزایش می‌دهد یا خیر وجود دارد. برخی از نویسندگان با این استدلال که وب تأثیر منفی بر مشارکت دارد، به این دلیل که جایگزین روابط بین فردی شهروندان می‌شود، دچار تردید می‌شوند. (Putnam, 2000). با این حال، دیگران نسبت به تأثیر مثبتی که اینترنت بر مشارکت دارد خوشبین‌تر هستند (De Marco & Robles Morales, 2012).

تشکیل جوامع فعال آنلاین به ندرت منزوی می‌شود، فعالیت آنلاین و آفلاین معمولاً از نزدیک با هم ادغام می‌شوند. در واقع، فعالیت آنلاین اعتراض آفلاین را با تبلیغات و سازماندهی آن تسهیل می‌کند. این بدان معنی است که اعتراضات توده‌ای می‌تواند بدون ساختارهای رسمی (مانند اتحادیه‌های کارگری) رخ دهد. برخی پیشنهاد می‌کنند که ما شاهد تولد شکل کاملاً جدیدی از کنش پیوندی هستیم. بسیج از پایین به بالا زمانی رخ می‌دهد که فراخوان‌های اقدام از طریق شبکه‌های شخصی به هم پیوسته آشناری، صورت گیرد. البته، رسانه‌های اجتماعی به شدت توانایی‌های ارتباطی را افزایش می‌دهند، اما در طول تاریخ، اعتراض‌های پایین به بالا به طور مرتب رخ داده است. قبل از قرن نوزدهم، این نوع اعتراضات غالب بودند، مطالعات مربوط به شورش‌های غذایی و شورش‌ها در طول اصلاحات نشان می‌دهد که ارتباطات آن روز (جزوه‌ها، مجامع میدان شهر، شایعات) نقشی مشابه در پویایی گروهی بسیج، به آنچه امروز رسانه‌های اجتماعی پخش می‌کنند، داشتند. با وجود این کارکردهای ارتباطی مشابه، ادبیات دیدگاهی ترکیبی در مورد پیوندهای بین کنش آنلاین و آفلاین ارائه می‌دهد و به ترتیب از یک رابطه منفی، بدون ابهام یا مثبت بین فعالیت آنلاین و آفلاین حمایت می‌کند. (Greijsdanus, 2020) این واقعیت وجود دارد که فعالیت آن لاین به بسیج انسان‌ها کمک می‌کند که در صورت عدم وجود غیرفعال می‌مانند و در فرآیند مشارکتی سنتی باقی می‌ماند. (Anduiza, Gallego & Cantijoch, 2010; Cantijoch, 2009)

تجربه مشارکت آنلاین گذشته به مشارکت آفلاین سرایت می‌کند. همه شیوه‌های مشارکت آنلاین به میزان مشابهی بسیج می‌شوند. به نظر می‌رسد شکل‌های پرهزینه‌تر و رسمی‌تر مشارکت الکترونیکی تأثیر روشنی بر اشکال مشارکت آفلاین دارد، از جمله موارد پرهزینه‌تر و

غیر نهادی که حتی خوش بینانه‌تر از تأثیرات ارتباطات الکترونیکی بر مشارکت بیشتر است. با این حال تماس و دادخواست نیز تأثیر غیرقابل انکار بر این اشکال مستقیم‌تر و فرآینده مشارکت آفلاین دارد. (Galais, 2013)

آنچه روتمن و همکاران (Rotman, D and others, 2011) در مقاله خود بدان می‌پردازند نشانه دهنده فعالیت‌هایی است که از فضای مجازی به دنیای واقعی وارد شده است. در سال‌های ۲۰۰۹ و ۲۰۱۰، کمپین‌های آگاهی و فعالیت اجتماعی از طریق رسانه‌های اجتماعی مختلف رونق گرفت. آنها از تغییرات ایجاد شده در نمایش آنلاین کاربران (پست کردن استاتوس‌های پیشنهادی در فیس بوک برای حمایت از آگاهی از سرطان سینه) تا اقداماتی فراتر از حضور آنلاین (پوشیدن لباس خاص در روز خاص به عنوان حمایت نمادین از یک هدف) را شامل می‌شد. آنها همچنین شامل تلاش‌هایی بودند که از رسانه‌های اجتماعی به عنوان وسیله‌ای برای توزیع اطلاعات (مانند کمپین‌های یوتیوب) و پیشنهادات پشتیبانی اجتماعی (مانند گروه‌های فیس بوک) استفاده کردند.

رشد کلیک گرایی و کمپین‌های آن لاین

رشد پدیده‌ای با عنوان «کلیک گرایی» که به مفهوم مشارکت اجتماعی و مداخله شهروندان در بحران، تنها از طریق فشار دادن یک دکمه بر رایانه یا گوشی اشاره دارد، در دهه‌های گذشته در بین مردم جهان رواج گرفته است. به عبارت دیگر با رخ دادن یک حادثه و یا بحران، کاربران فضای مجازی از طریق تغییر پروفایل و یا لمس گزینه «لایک» سعی می‌کنند وجدان خودشان را از همراهی با این حادثه راحت کنند به عبارتی با این کار احساس مسئولیت اجتماعی خود را نشان می‌دهند.

تمام جنبش‌های اجتماعی موجود امروزی توسط اینترنت متولد شده یا در حال تقویت هستند. فعالان و سازمان‌های آنها با هدف ایجاد تغییری خاص در وضعیت موجود به توییت، اینستاگرام، فیس‌بوک و لینکدین هجوم آورده‌اند. کنش گرایی یا «کلیک گرایی»؟ همبستگی و موضع گیری در شبکه‌های اجتماعی کمپین‌های آنلاین دید فوری را ارائه می‌دهند، اما همچنین به مردم اجازه می‌دهند نیاز به اقدام در دنیای واقعی را فراموش کنند، در حالی که برخی از اینفلوئنسرها از آنها برای تبلیغ خود استفاده می‌کنند (Fernández, 2022, پایگاه الپیس)

فضاهای آنلاین به طور غیرقابل انکاری اطلاعاتی را برای کمک به گروه‌ها برای سازماندهی پشت یک هدف ارائه می‌دهند. امضای طومارهایی برای جنبش‌ها در سراسر جهان، استفاده از هشتگ‌ها، دسترسی بهتر به شواهد بی‌عدالتی همه اینها بر تعداد دفعات بیان نظرات سیاسی خود و اعتماد به توانایی خود برای تغییر وضعیت موجود تأثیر داشته است. فعال بودن آنلاین برای همه امکان پذیر است و می‌تواند فرصت‌هایی را برای افرادی ایجاد کند که ممکن است به طور سنتی به عنوان رهبر دیده نشوند. هر کسی می‌تواند برای یک حساب کاربری در فیس بوک، اینستاگرام یا توییتر ثبت نام کند و شروع به اشتراک گذاری افکار خود در مورد بحران آب و هوا با مخاطبان کند. بدون ساختارهای سفت و سخت یک سازمان سنتی، اینترنت به شکل‌های کاملاً جدیدی از کنش‌گرایی اجازه می‌دهد تا رشد کنند و راه‌های بیشتری را برای ایستادگی در برابر آنچه به آن اعتقاد دارند باز کند (Frost, 2020، پایگاه یورونیوز).

اگرچه این جریان، به سرعت فراگیر می‌شود و پس از مدتی فروکش می‌کند اما در حقیقت مسائل اجتماعی در دنیای مجازی دنبال و رها می‌شوند، حال آنچه اهمیت دارد دوام و قوام اینگونه فعالیت‌ها و پیگیری آن در فضای واقعی است زیرا چنین رفتارهای کنشی می‌تواند تصمیم‌گیران را وادار نماید که سیاست و شیوه‌های خود را تغییر دهند.

اسلکتیویست و آگاهی سلامت

اسلکتیویست سلامت به طور کلی به جهت‌گیری فردی برای پیشگیری از بیماری احتمالی و بهبود سلامت اشاره دارد. اعتقاد بر این است که جهت‌گیری برای شروع رفتارهای ارتقاء دهنده سلامت و فعالیت برای دنبال کردن اطلاعات سلامت اهمیت دارد.

آگاهی سلامت شامل حساسیت به خطرات سلامت، آمادگی جسمانی، استرس و تغذیه می‌شود و همچنین نشان دهنده آمادگی افراد برای انجام اقدامات بهداشتی است؛ افراد آگاه به سلامت اعتقاد دارند که بیشتر نگران سلامتی خود هستند و اطلاعات بیشتری برای بهبود کیفیت زندگی و سلامتی بهتر در مورد مسائل بهداشتی دارند. بر اساس مدل فرانظری، تعبیر رفتار سلامت در طول زمان از طریق توالی مراحل از جمله پیش‌اندیشه، تفکر، آماده‌سازی، اقدام، نگهداری و خاتمه آشکار می‌شود (Chih-Wei, 2014, 357).

بحران کرونا

ویروس کرونا یک نوع بیماری است که از گروهی از ویروس‌ها متعلق به خانواده ویروسی کرونا هستند که از طریق ایجاد عفونت دستگاه تنفسی در پرندگان و پستانداران، ایجاد بیماری می‌کنند. این ویروس‌ها می‌توانند عامل ایجاد برخی از انواع سرماخوردگی معمولی تا عامل بیماری‌های شدیدتری همچون سارس، مرس و کووید ۱۹ باشند. کروناویروس‌ها در دهه ۱۹۶۰ کشف شدند و مطالعه بر روی آن‌ها به‌طور مداوم تا اواسط دهه ۱۹۸۰ ادامه داشت. این ویروس‌ها به‌طور طبیعی در انسان‌ها و پستانداران و پرندگان شیوع پیدا می‌کنند، با این حال تاکنون میلیون‌ها کروناویروس منتقل شده به انسان، کشف شده است. آخرین نوع آن‌ها، کروناویروس سندرم حاد تنفسی SARS-CoV-2، در دسامبر ۲۰۱۹ (۳۰ بهمن ۱۳۹۸) در شهر ووهان چین با همه‌گیری در انسان شیوع پیدا کرد. شیوع این کروناویروس پس از مدت کوتاهی تبدیل به دنیاگیری شد و تمام جهان را نگران کرد و تبدیل به بحران بین‌المللی رسید. جهان همواره مورد هجوم و دستخوش بحرانهای طبیعی و غیرطبیعی بوده است و مدیران نیز در تلاش برای مدیریت و مهار این بحرانها بوده اند؛ به بیانی دیگر بحران‌ها در طول حیات بشر، بخش جدایی‌ناپذیری از زیست بشر بوده است. پاندمی کرونا یکی از نمونه‌های متأخر بحران‌های جهانی است که بشر عصر حاضر آن را تجربه می‌کند. ویروس کرونا به تغییر جهش‌های متعدد جهان را پی در پی در معرض خطرات قرار داد و سطح و شکل اپیدمی جهانی را پیوسته تغییر داد. در همین حین دانشمندان حوزه‌های مختلف با مشارکت هم اقدام به تولید واکسن‌های مختلف با شیوه و سبک سیاق متعدد و فرمولاسیون‌های جدید کردند تا بتوانند به ریشه کنی این بیماری دست پیدا کنند اما تغییر در شکل و نوع شیوع کرونا ویروس جدید اپیدمی آن پایان نیافت. ایران هم در بهمن ماه ۱۳۹۸ با اعلام دو مورد فوتی در شهر قم رسماً شاهد شیوع این ویروس در کشور بود. بحران ویروس کرونا، که به سرعت عاملی برای تهدید سلامت جامعه شده بود به همان سرعت بحرانی جدی را در عرصه اجتماعی و اقتصادی ایجاد کرد. برخی بحرانها اعم از بحران‌های طبیعی، زیستی و... واقعیت اجتناب‌ناپذیر زندگی بشر است اما ویروس کرونا به ما نشان داد که بحران کرونا از نوع بحران‌هایی است که ایجاد کننده سایر بحران‌هایی است که مستقیماً با سبک زندگی، روش‌ها و منش‌ها و اقتصاد دولت‌ها و نحوه مدیریت و اداره کشورها پیوندی جدا نشدنی دارد. این بیماری همه گیر برای دولت‌های سراسر

جهان چالش‌های بزرگی را ایجاد کرد. (Virus Taxonomy, 2018 & Fehr, 2015 & woo, 2010) و پایگاه بی بی سی فارسی ۲۰۱۲ و پایگاه مرکز تحقیقات ویروس‌شناسی (۲۰۲۰)

مطالعات پیشین

بررسی منابع داخلی نشان از آن دارد که در خصوص فعالیت اسلکتیویست‌ها در ایران تحقیقی انجام نشده است اما با موضوع اسلکتیویست تنها با دو مقاله کار شده است؛

مقاله‌ای تحت عنوان کنش‌های سیاسی در اینترنت: کنشگری لمیده در خانه یا روشی دیگر برای مشارکت سیاسی؟ در دوفصلنامه انتخابات از هنریک ساروپ کریستینسن به ترجمه، نیلوفر حقی، وحید میره بیگی در شماره ۱۴ و ۱۵ در سال ۱۳۹۶ منتشر شده است. محقق در این پژوهش بیان می‌کند که تأثیر اینترنت بر مشارکت سیاسی، از موضوعات مورد بحث در دهه‌های اخیر بوده است. فعالیت‌های اینترنتی به دلیل آنچه کنشگری لمیده در خانه نامیده می‌شود، مورد انتقاد قرار گرفته اند، چراکه اثربخشی این فعالیت‌ها بر زندگی واقعی محدود است؛ و تأثیر اصلی، در بیشتر موارد بر افزایش رضایت خاطر مشارکت کنندگان است. مقاله حاضر به بررسی این موضوع می‌پردازد که آیا چنین ادعا و اتهامی معتبر و صحیح است یا خیر. این بررسی را با آزمودن دو بعد از ابعاد مربوط به کمپین‌های اینترنتی صورت می‌دهد؛ اینکه آیا چنین فعالیت‌هایی در تغییر مسیر تصمیمات سیاسی در زندگی واقعی مؤثر هستند و آیا فعالیت‌های اینترنتی می‌توانند جایگزین اشکال سنتی مشارکت برون خط شوند یا خیر. اگرچه تعیین تأثیر پایدار کمپین‌های اینترنتی بر تصمیمات زندگی واقعی امکان پذیر نیست، هیچ‌گونه شهادتی که حاکی از امکان جایگزینی یادشده باشد، وجود ندارد. به هر صورت، اینترنت بر بسیج [سیاسی] برون خط تأثیر مثبتی دارد. بر این اساس، شواهد کمی برای حمایت از اتهامات مربوط به کمپین‌های اینترنتی در مورد گرایش آنها به کنشگری لمیده در خانه وجود دارد. در نتیجه فعالیت‌های اینترنتی در بدترین حالت سرگرمی‌هایی بی ضرر هستند و در بهترین حالت، می‌توانند به روحیه بخشی و پرحرارت کردن شهروندان کمک کنند.

"نقد اسلکتیویستی فعالیت‌های اینترنتی" عنوان پژوهشی است که سندوس محمدی نوسودی در سال ۱۳۹۹ در فصلنامه رسانه منتشر کرده است. در این مقاله مفهومی می‌خوانیم؛ در سالهای اخیر، پتانسیل اینترنت و رسانه‌های اجتماعی، به عنوان عامل تغییر اجتماعی و تحول‌های سیاسی، به طور گسترده‌ای مورد بحث قرار گرفته است. دیدگاه‌های

اولیه، نسبت به نقش اینترنت در فعالیت و جنبش‌های اجتماعی، خوشبینانه بودند، اما در تقابل با این دیدگاه‌های خوشبینانه، دیدگاه‌های بدبینانه هم شکل گرفته‌اند که فعالیت دیجیتال را نقد کرده‌اند. یکی از نقدهای اصلی به فعالیت دیجیتال تحت عنوان اسلکتیویسم مطرح می‌شود، که فعالیت‌های دیجیتال را به دلایلی نظیر کم کاری، کم هزینه بودن، عدم ارتباط با دنیای آفلاین، تعهد پایین، ارتباط اندک اعضا با یکدیگر، تأثیر کم و یا عدم تأثیر رد می‌کند. در عین حال، در تقابل با این نقدها یک سری تحقیق‌های تجربی شکل گرفته‌اند که از تأثیر فعالیت برخط بر دنیای آفلاین سخن گفته‌اند. با توجه به پیچیدگی این مسئله، نیاز است که تحقیقات آینده به جای موضع گرفتن در مقابل اسلکتیویسم، به طور جدی بر توسعه روش‌های نوآورانه و بین‌رشته‌ای برای ارزیابی آن در زندگی سیاسی معاصر متمرکز شوند.

پژوهش "بازاندیشی اسلکتیویسم در دوران همه‌گیری کووید-۱۹" در سال ۲۰۲۰ توسط زینب مروه شوگون در دانشگاه حاجی بایرام ولی مورد بررسی قرار گرفته است. اپیدمی ویروس کرونا که از وهان چین به کل جهان سرایت کرد، شتاب گرفت و فناوری‌های دیجیتال به مرکز زندگی منتقل شدند. اجرای اجباری قرنطینه در بسیاری از کشورها به دلیل شیوع بیماری همه‌گیر، الزام انجام فعالیت‌های روزمره زندگی، آموزش، زندگی تجاری و بسیاری از زمینه‌های دیگر را از طریق پلتفرم‌های دیجیتال ایجاد کرده است. در طول این بیماری جدید که در آن افراد از تماس اجتناب می‌کردند، انجام کار برای فعالان تقریباً غیرممکن شد. در فرآیند دیجیتالی شدن اکتیویسم، اصطلاح اسلکتیویسم به منصف ظهور رسید. این مقاله استدلال می‌کند که اسلکتیویسم، جایگزین مهمی برای فعالیت‌های فعالی می‌شود که با همه‌گیری قطع می‌شوند. با بررسی نمونه‌های مختلف در طول همه‌گیری، تأکید می‌شود که اسلکتیویسم با پتانسیل خود برای افزایش آگاهی در مورد مسائل اجتماعی، ایجاد افکار عمومی و فعال کردن مکانیسم‌های تصمیم‌گیری باید ابزار مهم کنشگری محسوب شود.

آرون نولند در سال ۲۰۱۷ در دانشگاه جیمزمدیسن با موضوعی تحت عنوان "فعالان رسانه‌های اجتماعی: تحلیل رابطه بین فعالیت آنلاین و نگرش‌ها و رفتارهای آفلاین" به مطالعه حمایت‌نمادین از علل اجتماعی در سال‌های اخیر پرداخته است. کمپین‌هایی مانند دستبند Livestrong، نوارهای صورتی سرطان سینه، ویدئوی KONY 2012، چالش ALS Ice Bucket و اصلاح تصویر نمایه فیس بوک برای برابری ازدواج و حمایت از پاریس پس از حملات تروریستی ۲۰۱۵ انجام شده است. این تحقیق رابطه‌ای به نام اسلکتیویسم را که به عنوان

فعالیت‌های مختلف رسانه‌های اجتماعی عملیاتی می‌شود، بر سرمایه اجتماعی، نگرش‌های جهان‌وطنی و سایر اشکال فعالیت‌های مشارکت اجتماعی با هدف را بررسی می‌کند. نتایج حاکی از آن است که تأثیرات آن بر سرمایه اجتماعی و جهان‌وطنی معنادار نیست. با این حال، رابطه قوی بین اسلکتیویسم و سایر اشکال "سنتی" کنشگری نشان می‌دهد که اسلکتیویست ممکن است نام مناسبی برای افرادی باشد که درگیر این مشارکت اجتماعی هستند.

"از اسلکتیویست تا اکتیویست: فرهنگ مشارکتی در عصر رسانه‌های اجتماعی" پژوهشی است که دانا روتمن در کالج مطالعات اطلاعات دانشگاه مرلند در سال ۲۰۱۱ انجام داده است. این پژوهش متذکر می‌شود که سایت‌های شبکه‌های اجتماعی (مانند فیس‌بوک)، خدمات میکرو بلاگینگ (مانند توییتر) و سایت‌های اشتراک‌گذاری محتوا (مانند یوتیوب و فلیکر) فرصتی را برای مشارکت اجتماعی آنلاین در مقیاس گسترده ارائه کرده‌اند. دیده شدن اولویت‌های ملی و بین‌المللی مانند سلامت عمومی، ناآرامی‌های سیاسی، امداد رسانی به بلایای طبیعی و تغییرات آب و هوایی افزایش یافته است، با این حال ما اطلاعات کمی در مورد مزایا و هزینه‌های احتمالی مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی از طریق رسانه‌های اجتماعی داریم. این مسائل اجتماعی قدرتمند نیاز به تحقیق علمی در زمینه مشارکت اجتماعی با واسطه فناوری را مطرح می‌کند. مزایای واقعی و ملموس سبز شدن تصاویر پروفایل توییتر در حمایت از انتخابات ایران چیست؟ آیا کاریکاتور کردن یک عکس پروفایل فیس بوک واقعاً باعث افزایش آگاهی در مورد کودک آزاری می‌شود؟ آیا از طریق مشارکت کم خطر و کم هزینه با واسطه فناوری، اثرات منفی ناخواسته‌ای وجود دارد؟ و آیا تفاوتی بین انواع مختلف فعالیت اجتماعی آنلاین وجود دارد - هم در سطح نتیجه و هم در سطح مشارکت؟ این پژوهش مشارکت اجتماعی مبتنی بر فناوری را از طریق یک دریچه انتقادی بررسی می‌کند و در مورد نتایج بالقوه مثبت و منفی چنین مشارکتی بحث می‌کند. رویکردهای طراحی برای افزایش مشارکت، ارزیابی اثرات مشارکت و گام‌های بعدی در جهت‌های تحقیقات علمی مورد بحث قرار گرفته است.

جمع بندی پیشینه تحقیق

در مواجهه با پیشینه تحقیق در می‌یابیم که بررسی فعالیت اسلکتیویست‌ها مورد توجه پژوهشگران خارجی بیش از پژوهشگران داخلی بوده است و این خلا در تحقیقات داخلی به وضوح یافت می‌شود.

در تحقیقات بالا مشخص شده است که عمل رسانه‌های اجتماعی با مستندسازی و گردآوری تجربیات فردی، ایجاد جامعه، شکل‌گیری هنجارها و توسعه واقعیت‌های مشترک سبب تسهیل فعالیت‌های آنلاین می‌شود و رسانه‌های اجتماعی به عنوان ابزار ارتباطی به افراد اجازه می‌دهد تا تعاملات اجتماعی در مقیاس جهانی داشته باشند و همچنین فعالیت آنلاین و آفلاین ممکن است نامرتب باشد زیرا افراد به صورت آنلاین در مقایسه با آفلاین متفاوت عمل می‌کنند و همچنین در بازه مواجهه با اپیدمی ویروس کرونا فناوری‌های دیجیتال به مرکز زندگی منتقل شدند. در فرآیند دیجیتالی شدن، فعالیت اسلکتیویست‌ها، جایگزین مهمی برای فعالیت‌های فعالی می‌شود که با همه‌گیری قطع می‌شوند. فعالیت‌های مختلف رسانه‌های اجتماعی عملیاتی شده و بر سرمایه اجتماعی، نگرش‌های جهان‌وطنی و سایر اشکال فعالیت‌های مشارکت اجتماعی تاثیر می‌گذارند. سایت‌های شبکه‌های اجتماعی (مانند فیس‌بوک)، خدمات میکرو بلاگینگ (مانند توییتر) و سایت‌های اشتراک‌گذاری محتوا (مانند یوتیوب و فلیکر) فرصتی را برای مشارکت اجتماعی آنلاین در مقیاس گسترده ارائه کرده‌اند. اولویت‌های ملی و بین‌المللی مانند سلامت عمومی، ناآرامی‌های سیاسی، امداد رسانی به بلایای طبیعی و تغییرات آب و هوایی افزایش یافته است، با این حال ما اطلاعات کمی در مورد مزایا و هزینه‌های احتمالی مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی از طریق رسانه‌های اجتماعی داریم. بنابراین با توجه به این پژوهش‌ها نتیجه می‌گیریم که فعالیت اسلکتیویست‌ها همواره مورد توجه بوده است اما در سال‌های اخیر و با توجه به شرایط زندگی بشر و بالادست محدودیت‌های به وجود آمده به سبب بیماری کرونا فعالیت‌های اسلکتیویست‌ها پررنگ‌تر شده است.

هدف پژوهش

هدف از انجام این پژوهش به دست آوردن مضامین اصلی و فرعی و سازمان دهنده هسته مرکزی اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها در مورد بحران کرونا در ایران می‌باشد.

روش پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوای کیفی با ابزار مصاحبه بهره گرفته شده است. برای آشنایی با مضامین سازمان دهنده و پایه اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها در دوران کرونا از تکنیک مصاحبه اکتشافی استفاده شد. در این نوع مصاحبه بسیاری از پرسشها باز هستند و

در نحوه ی پرسش نیز نوعی انعطافپذیری وجود دارد. برای این که از مناسب بودن، میزان ارزیابی اطمینان حاصل کنیم، به صورت پایلوت ۲ مصاحبه انجام شد. پس از انجام مصاحبه با ۱۰ نفر از استادان علوم ارتباطات اجتماعی و صاحبان حوزة سلامت و شبکه‌های اجتماعی، متن مصاحبه بر روی کاغذ پیاده شد و با استفاده از نرم افزار اطلس تی‌ای تحلیل صورت گرفت؛ سپس مضامین فراگیر و سازمان دهنده و پایه اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها (هواداران مجازی) در دوران کرونا استخراج گردید و با انجام مصاحبه با صاحبان حوزة سلامت، ابعاد مورد بررسی قرار گرفت و کدگذاری متن مصاحبه‌ها انجام شد و در ادامه بر اساس روندی مشخص، پایین ترین سطح قضایای پدیده از متن استخراج شد و در قالب مضامین پایه مشخص شد و با دسته بندی مضامین پایه و تلخیص آن‌ها به اصول انتزاعی و مجزاتر در قالب مضامین سازمان دهنده تحلیل ادامه یافت. در نهایت ۱۶ مضمون پایه و ۳ مضمون سازمان دهنده استخراج شد.

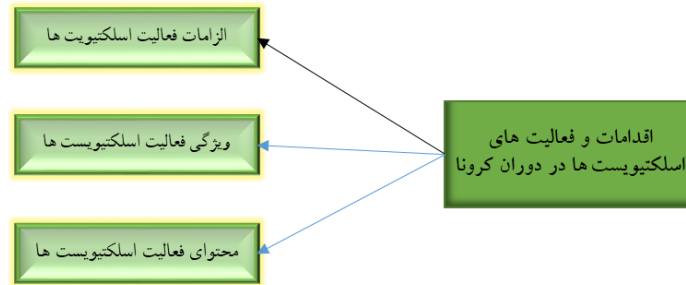
در این بررسی ۱۰ مصاحبه با اساتید و متخصصان حوزة ارتباطات، شبکه‌های مجازی انجام شده است. که در جدول زیر ویژگی‌های آن مشخص شده است.

جدول ۳-۱. مصاحبه شوندگان

تعداد	مصاحبه شوندگان
۶	استادان ارتباطات اجتماعی
۲	فعالان حوزة سلامت و ارتباطات
۲	پژوهشگر شبکه‌های اجتماعی

یافته‌ها و نتیجه گیری

اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها در دوران کرونا از ۳ مضمون سازمان دهنده، الزامات فعالیت اسلکتیویست‌ها، ویژگی فعالیت اسلکتیویست‌ها محتوای فعالیت اسلکتیویست‌ها تشکیل شده است.

شکل ۴-۱. اقدامات و فعالیت اسلکتیویست ها در دوران کرونا

پس از جمع آوری داده‌های مصاحبه، با استفاده از نرم افزار اطلس تی‌ای عوامل مربوطه شناسایی گردید که منطبق با جدول زیر ارائه شده است.

جدول فراوانی کیفی اقدامات و فعالیت اسلکتیویست ها در بحران کرونا در ایران

اقدامات و فعالیت اسلکتیویست ها در بحران کرونا در ایران	
مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
الزامات فعالیت اسلکتیویست ها	لزوم به توسعه و آموزش
	لزوم عمل‌گرایی
	لزوم نظارت و مشروعیت
ویژگی فعالیت اسلکتیویست ها	استمرار داشتن
	چندمرحله‌ای بودن
	دوگانگی ماهیت فعالیت اسلکتیویست ها
	سهولت فعالیت
	قیاس یا فعالان و شبکه‌های رسمی
	کثرت روزافزون اسلکتیویست ها
محتوای فعالیت اسلکتیویست ها	گسترده‌گی دامنه فعالیت
	ماهیت ارتباطی
	رواج مطالب و راهکارهای غیرعلمی
	مطالب و اهداف نادرست و غیراخلاقی
	اعتماد کم به فعالیت های اسلکتیویست ها
	عامل تعارض مطالب علمی و غیر علمی واکتس های دوگانه به فعالیت اسلکتیویست ها

الزامات فعالیت اسلکتیویست ها

در پژوهش حاضر الزامات فعالیت اسلکتیویست‌ها در بحران کرونا دارای ۳ مضمون پایه می‌باشد که شامل لزوم به توسعه و آموزش، لزوم عمل‌گرایی و لزوم نظارت و مشروعیت است.

نگرش‌های جدید به بحران با بهره‌گیری از کلیه نظریه‌های علمی و پیشرفت‌های فنی و سبک‌های جدید، طرح ریزی، سازماندهی، برنامه‌ریزی، هدایت و پشتیبانی موضوعاتی اعم از غافلگیری و عدم آمادگی در شرایط بحرانی را منتفی کرده و با آموزش‌ها و پژوهش‌ها، قبل از وقوع هر بحرانی، با آمادگی به مقابله با آن می‌رود. بنابراین در بحران به وجود آمده به واسطه همه‌گیری ویروس کرونا با دوگانگی فعالیت‌ها و همراهی با فعالیت‌هایی که از ناآگاهی نشأت می‌گیرد مواجه ایم که لزوم آموزش را در فعالیت‌های اسلکتیویستی بیش از پیش نمایان می‌کند. تاثیر این فعالیت‌ها در مخاطبان بیانگر این امر است که برای توسعه این فعالیت‌ها در جهت پیشبرد اهداف مورد نظر باید آموزش منسجمی داشته باشیم. زمانی فعالیت اسلکتیویست‌ها به عمل واقعی تبدیل می‌شود که محیطی که در آن جامعه مخاطبان زندگی می‌کنند زمینه پذیرش کنشگری عینی را فراهم کرده باشد در پژوهش "بازاندیشی اسلکتیویسم در دوران همه‌گیری کووید-۱۹" می‌خوانیم اپیدمی ویروس کرونا که از وهان چین به کل جهان سرایت کرد، شتاب گرفت و فناوری‌های دیجیتال به مرکز زندگی منتقل شدند این مقاله استدلال می‌کند که اسلکتیویسم، جایگزین مهمی برای فعالیت‌های فعالی می‌شود که با همه‌گیری قطع می‌شوند. این اقدامات که از طریق برنامه‌های کاربردی رسانه‌های اجتماعی و رسیدن به میلیون‌ها اشتراک و بازدید از طریق تعامل دیجیتالی افراد انجام شده است، در افزایش آگاهی عمومی موفق بوده است. بنابراین، روند اپیدمی نشان داده است که نظراتی مبنی بر اینکه اسلکتیویسم نمی‌تواند فراتر از یک عمل نمادین باشد، دیگر معتبر نیستند. (Merve Şivgin, 2020) کنش‌های اسلکتیویسم که هم در سطح محلی و هم در سطح جهانی بسیار پرطرفدار شده‌اند، اشاره می‌کنند که اسلکتیویسم باید به عنوان یک نوع کنش‌گرایی کاربردی در نظر گرفته شود. بنابراین با توجه به اهمیت این موضوع، با توجه به مضامین به دست آمده از مصاحبه‌های پژوهش حاضر، لزوم نظارت و مشروعیت و آموزش فضای مجازی مطرح است. فعالان مجازی به طرق مختلف و البته با اهداف متفاوت اقدام به تولید محتوا می‌کنند. اسلکتیویست‌ها در دوران کرونا، محتوای متعددی را منتشر کرده‌اند که لزوم نظارت و مشروعیت در جامعه سبب می‌شود این مطالب به سلامت و روان مخاطبان آسیب وارد نکنند و سبب کاهش ترس و التهاب در جامعه گردد. از طرفی چنانچه ما در جهت بهبود و کاهش هر بحرانی آموزش دیده باشیم ترس از وقوع بحران - که به واقع ترس مسیر حرکت جامعه را تغییر می‌دهد- را نخواهیم داشت. همچنین با شناسایی نقاط بحرانی می‌توانیم به

کاهش تنش در جامعه کمک کنیم در این راه شبکه‌های اجتماعی مجازی بسیار مفید واقع خواهند شد با مدیریت این شبکه‌ها و کاربران آن و ارائه اطلاعات درست می‌توانیم از این تنش‌ها بکاهیم. لزوم نظارت بر فعالیت اسلکتیویست‌ها یا سیاستگذاری‌ها و ارائه راه درست و کاربردی و با همکاری فعالان این فضا می‌توان مسیر جامعه را مشخص کرد و روحیه ترس و شایعه پراکنی و تحلیل‌هایی که نتیجه اش تضعیف روحیه می‌شود را تا حدودی کم کرد. بنابراین یافته‌های پژوهش با یافته‌های تحقیق " بازاندیشی اسلکتیویسم در دوران همه گیری کووید- ۱۹ " از پیشینه پژوهش همسو می‌باشد.

ویژگی فعالیت اسلکتیویست‌ها

مضامین پایه به دست آمده شامل استمرار داشتن، چندمرحله‌ای بودن، دوگانگی ماهیت فعالیت اسلکتیویست‌ها، سهولت فعالیت، قیاس با فعالان و شبکه‌های رسمی، کثرت روزافزون اسلکتیویست‌ها، گستردگی دامنه فعالیت، ماهیت ارتباطی می‌باشد.

ادامه دار بودن فعالیت اسلکتیویست‌ها چه در خصوص موضوعات و مسائل مطرح در جامعه و چه در خصوص مسائل پیش روی آینده، مضمونی است که از مصاحبه‌ها به دست آمده است، بنابراین فعالیت اسلکتیویست‌ها یک فعالیت یک باری و تمام شدنی نیست. فعالان مجازی در خصوص یک موضوع یا مساله می‌توانند بارها و بارها به طرق مختلف و حتی متناقض دست به انتشار مطالب بزنند. همچنین با توجه به اهمیت فضای مجازی و گسترش استفاده از اینترنت فعالیت این گروه مسلماً استمرار خواهد داشت و این فعالان مجازی دیگر جزئی جدایی ناپذیر از دنیای امروزند، همچنین چند مرحله‌ای بودن فعالیت اسلکتیویست‌ها نشان دهنده این امر است که اینگونه فعالیت‌ها با توجه به تغییرات جامعه فاز بندی می‌شود و شدت می‌یابد یا کاهش می‌یابد. فعالیت اسلکتیویست‌ها در بحران همه گیری کرونا یک تقابلی است که فاز به فاز تغییر می‌کند و به علت آسانی دسترسی به اینترنت و قابل دسترس بودن شبکه‌های اجتماعی کاربران زیادی می‌توانند در آن فعالیت کنند از طرفی افراد در این فضا به علت اینکه می‌توانند به هر صورتی فعالیت کنند احساس امنیت بیشتری نسبت به دنیای واقعی دارند؛ هزینه کم و عدم تعهد به هیچ گروه و حزبی از دیگر ویژگی‌های این فعالیت هاست بنابراین انسان همواره به نظام‌های ارتباطی نیازمند بوده است، این ارتباطات با گسترش شبکه‌های اجتماعی مجازی شکل متفاوتی به خود گرفت؛ در دوران کرونا ارتباطات رو در رو با مشکل مواجه شد که

شبکه‌های اجتماعی مجازی این ارتباطات را با ارتباطات مجازی بهبود بخشید در واقع کاربران با یکدیگر این ارتباطات را از خانه انجام دادند و تعاملات مجازی شکل گرفت. فعالیت‌های اسلکتیویستی هم افزایش یافت و هر فردی به نوعی خواهان تاثیر در بهبود شرایط بود، ما در این دوران با افزایش کاربران این شبکه‌ها و فعالیت‌های اسلکتیویستی آنها مواجه ایم.

مشارکت اجتماعی از ویژگی‌های فعالیت بشر امروز در فضای مجازی است آنها می‌خواهند در سایه فضای مجازی به انتشار مطالبی بپردازند که خود را همراه جامعه نشان دهند این مشارکت که در قالب فعالیت اسلکتیویستی در این فضا می‌باشد در استمرار داشتن و تکرار مطالب شکل می‌گیرد. این نوع روش مشارکت یا شیوه عمل در برابر فرد وجود دارد که یکی براساس انگیزه های شخصی استوار است و دیگری عملی است که بر منفعت اجتماعی متکی است. در پژوهش "از اسلکتیویست تا اکتیویست: فرهنگ مشارکتی در عصر رسانه‌های اجتماعی"، دانا روتمن و دیگران اشاره می‌کنند کنشگری می‌تواند شامل مبارزات تهاجمی برای دستیابی به حقوق، برقراری برابری یا تعادل قدرت باشد. رسانه‌های اجتماعی ثابت کرده‌اند که ابزار مفیدی در توزیع اطلاعات هستند که باعث ایجاد و افزایش آگاهی می‌شود و همچنین دیده شدن اولویت‌های ملی و بین‌المللی مانند سلامت عمومی، ناآرامی‌های سیاسی، امدادسانی به بلایای طبیعی و تغییرات آب و هوایی افزایش یافته است. بنابراین در زمان شیوع ویروس کرونا ما شاهد افزایش فعالیت اسلکتیویست‌ها با توجه به اولویت موضوعی جامعه و نوع بحران هستیم. (Rotman & others, 2011) بنابراین، فرد همواره راهی را پیش می‌گیرد که منطبق با خواست نظام اجتماعی است. در همین راه ممکن است ماهیت فعالیت‌ها دائما تغییر کند و با دوگانگی مواجه گردیم که این امر به علت افزایش کاربران و گسترش استفاده از فضای مجازی می‌باشد. بنابراین با توجه به مضامین به دست آمده از مصاحبه‌های اکتشافی، نتایج به دست آمده موافق نتایج به دست آمده از پژوهش دانا روتمن از دانشگاه مریلند می‌باشد.

محتوای فعالیت اسلکتیویست ها

در پژوهش پیش رو با مضامین پایه مطالب و اهداف نادرست و غیراخلاقی، رواج مطالب و راهکارهای غیرعلمی، اعتماد کم به فعالیت‌های اسلکتیویست ها، عامل تعارض بین مطالب علمی و غیر علمی، واکنش‌های دوگانه به فعالیت اسلکتیویست‌ها به دست آمده از مصاحبه‌ها مواجه هستیم.

مسائل اخلاقی در فضای مجازی، با اصطلاحات گوناگونی مانند اخلاق اطلاعاتی، اخلاق تکنولوژی و اخلاق رایانه‌ای توصیف می‌شود. اخلاق در دنیای مجازی (cyber ethics) موضوعی است که در چند دهه اخیر با ظهور تکنولوژی‌های مرتبط با کامپیوتر و شبکه‌های کامپیوتری و پیدایش اینترنت، توجه اندیشمندان و تولید کنندگان و استفاده کنندگان نرم افزارهای مختلف را به خود جلب کرده است. متأسفانه این روزها شاهد این مساله در فضای مجازی هستیم که فعالان مجازی بیش از در نظر داشتن چارچوب‌های اخلاقی و انسانی اهداف شخصی خود را که بعضاً ناسازگار و یا در تعارض با این چارچوب می‌باشند در اولویت قرار داده و در این راه باعث آسیب‌های مختلفی به کاربران می‌شوند. در این پژوهش وجود ارائه مطالب با اهداف نادرست و غیر اخلاقی در بین برخی اسلکتیویست‌ها در دوران کرونا از تحلیل مصاحبه‌ها به دست آمده است

در فضای ملتهب روزهای همه گیری کرونا ما شاهد فعالیت‌های ویروسی افرادی بودیم که فضای مجازی را راهی مناسب یافتن برای ارائه مطالب خرافی، اثبات نشده و غیر علمی. در این دوران ارائه راهکارهای غیر علمی برای پیشگیری و درمان شاید از معضلاتی بود که سبب اختلال درمان و افزایش مرگ و میر شد ارائه مطالب مختلف و عدم تطابق مطالب رسانه‌های رسمی و مطالب ارائه شده در فضای مجازی، ضد و نقیض‌های شیوه‌های درمانی ایران با سایر کشورها و مواردی از این دست تعارض‌ها را نشان می‌داد که موافقان و مخالفانی را به همراه داشت. با توجه به اینکه امکان دسترسی به پیشینه بسیاری از فعالان مجازی و محک زنی علمی و تخصصی آنان وجود ندارد، بسیاری از کاربران حقیقت جوی مجازی از ضعف و کمبود اعتماد به فعالان مجازی رنج برده و به راحتی نمی‌توانند به محتوای ترویجی این افراد اعتماد نمایند که همین امر سبب اعتماد کم به فعالیت‌های اسلکتیویست می‌شود. علی‌رغم نقدهایی که تحت عنوان اسلکتیویسم، فعالیت در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی را هدف قرار داده اند، ضریب نفوذ اینترنت در جامعه معاصر و فراگیری استفاده از آن نشان داده است که دیگر به سختی می‌توان جنبشی را یافت که این وسیله ارتباطی در آن سهمی نداشته باشد. بخواهیم یا نخواهیم، کنشگری یا اکتیویسم دچار دگرگونی شده است؛ در حضور اینترنت، اکنون هر نوع کنش جدی سیاسی و اجتماعی یک جنبه برخط پیدا کرده و برای تداوم و بقا و البته گسترش، به این جنبه وابسته است. (کیل، ۱۳۹۷)

در "نقد اسلکتیویستی فعالیت‌های اینترنتی" به نویسندگی سندوس محمدی نوسودی،

مشاهده می‌کنیم که یکی از نقدهای اصلی به فعالیت دیجیتال تحت عنوان اسلکتیویسم مطرح می‌شود، که فعالیت‌های دیجیتال را به دلایلی نظیر کم کاری، کم هزینه بودن، عدم ارتباط با دنیای آفلاین، تعهد پایین، ارتباط اندک اعضا با یکدیگر، تأثیر کم و یا عدم تأثیر رد می‌کند. (محمدی نوسودی، ۱۳۹۹) با توجه به مضامین به دست آمده از تحلیل کیفی مصاحبه‌ها نتیجه می‌گیریم که، نتایج این پژوهش در مواجهه با بحران کرونا همسو با پژوهش "نقد اسلکتیویستی فعالیت‌های اینترنتی" نمی‌باشد. زیرا محتواهای منتشر شده توسط اسلکتیویست‌ها با شرایط ایجاد شده بحرانی و عدم ارتباط رو در رو تنها راه برقراری ارتباط و بهره‌گیری از محتواهای منتشر شده جهت جلوگیری از بیماری است.

همچنین در مقاله‌ای تحت عنوان "کنش‌های سیاسی در اینترنت: کنشگری لمیده در خانه یا روشی دیگر برای مشارکت سیاسی؟" استدلال می‌شود که فعالیت‌های اینترنتی در بدترین حالت سرگرمی‌هایی بی‌ضرر هستند و در بهترین حالت، می‌توانند به روحیه بخشی و پر حرارت کردن شهروندان کمک کنند. (حقی، ۱۳۹۶) بنابراین این دیدگاه نیز وجود دارد که در دوران همه‌گیری کرونا، فعالیت اسلکتیویست‌ها به علت نداشتن انسجام گروهی و فعالیت اسلکتیویست‌هایی که مروج مطالب غیر علمی بودن سبب ایجاد تنش و دوگانگی در جامعه شدند. اما باید این موضوع را نیز در نظر بگیریم که در دوران انزوای ارتباطی و کاهش روابط فیزیکی و رودررو در دوران کرونا و در اوج ناامیدی، شبکه‌های اجتماعی سبب بهبود روابط اجتماعی و کیفیت زندگی و ترویج سرزندگی و امید در جامعه شدند و اگر فعالیت این گروه‌ها در فضای مجازی نبود شاید عواقبی بدتر در پیش روی بشر بود که نتایج همسو با مقاله "کنش‌های سیاسی در اینترنت: کنشگری لمیده در خانه یا روشی دیگر برای مشارکت سیاسی؟" می‌باشد.

جمع بندی

اینترنت و شبکه‌های اجتماعی اکنون تأثیر زیادی بر زندگی بشر و جهان دارند به طوری که با ظهور اینترنت، کنشگری معنا و تعریفی تازه پیدا کرده است و بسیاری از کنش‌های جمعی در فضای آنلاین شکل می‌گیرند یا سرچشمه‌شان فضای مجازی و آن لاین است. در بسیاری از جوامع که امکان کنش مدنی عینی بسیار محدود و پرهزینه است، به‌ناچار بخش عمده‌ای از کنشگری‌ها در قالب قابلیت‌های رسانه‌های اجتماعی امکان بروز و ظهور پیدا می‌کنند.

کریستوفرسون و دیگران (Kristofferson & et al., 2014) اسلکتیویست را انجام یک نمایش

به نسبت بدون هزینه و پشتیبانی از یک هدف اجتماعی تعریف می‌کنند که به تلاش جدی برای تغییر معنادار تمایل ندارد. در سالهای اخیر، فعالیت‌های مبتنی بر اینترنت، نسبت به شیوه‌های حمایت شده توسط اینترنت بیشتر شده اند، آنها از ابزارهایی تشکیل شده‌اند که خودشان را، با قدرت اثبات کرده‌اند. (Cammaerts, 2015)

از منظری دیگر، توسعه و دسترسی به واسطه فرامحلی شدن کنش‌ها، بیش از گذشته امکان مشارکت را برای کاربران معمولی از مناطق جغرافیایی با پایگاه‌های اقتصادی و اجتماعی گوناگون فراهم کرده است.

طبق دیدگاه‌هایی که به بررسی نقش اینترنت در جنبش‌های جدید پرداخته اند، اینترنت نه تنها فعالیت‌های آفلاین سنتی را سرعت بخشیده، به فعالیت‌های برخط جدیدی نیز شکل داده است؛ بنابراین، بین ۱. کنش‌های مبتنی بر اینترنت و ۲. کنش‌های حمایت شده توسط اینترنت، تمایز وجود دارد. اولی، فقط به خاطر اینترنت وجود دارد و نکته برجسته آن " اعمال خلاق اینترنت در خلق و اصلاح ابزارهای عمل جنبش‌های اجتماعی " است. دومی، اشاره به ابزارهای سنتی جنبش‌های اجتماعی دارد که با استفاده از اینترنت، آسانتر، سازمان یافته‌تر و هماهنگ‌تر شده‌اند. (Aelst Van & Laer Van, 2010)

گاه‌ها فعالیت‌های اسلکتیویستی، به محیط اینترنت محدود نمی‌شود، با توسعه فضاهای مجازی و ورود به دنیای مجازی‌تر از گذشته و افزایش کاربران آنها، اقداماتی که از فضای مجازی وارد محیط واقعی می‌شوند هر روز بیشتر می‌شود. چنانچه جامعه با بحرانی مواجه شود افراد بیشتر به فضاهای مجازی کشیده می‌شوند و همدلی‌ها را از پشت سیستم‌های ارتباطی نشان می‌دهند. بیماری همه‌گیری سال ۲۰۱۹ میلادی که جهان را در حیرت و ترس فرو برد نمونه بحرانی است که علاوه بر پیامد پزشکی و مشکلات جسمانی، پیامدهای مختلفی از جمله ایجاد ترس و اضطراب را در برداشت. در این بین قرنطینه و ایجاد فاصله‌های اجتماعی و دوری از همدیگر، افراد را به سمت فضایی امن سوق داد که دچار بیماری نشوند از همین رو فضای مجازی انتخابی آگاهانه بود که علاوه بر ایجاد ارتباط، بشر را از بیماری دور نگه می‌داشت. در همین حین اقدامات و فعالیت‌های اسلکتیویستی برای کاهش بحران شروع شد. در این راستا هواداران مجازی تلاش می‌کردند تا توضیحات آموزشی برای مقابله با ویروس و هم در جهت مقابله با اخبار جعلی و بدون اساس فضای مجازی را به کار گیرند و به تولید محتوا بپردازند. همه این موارد نشان دهنده نوعی تلاش برای آرامش جامعه و برون رفت از بحران می‌باشد.

بنابراین اقدامات و فعالیت اسلکتیویست‌ها (هواداران مجازی) به منظور به خدمت گرفتن رسانه‌های اجتماعی بالاخص اینستاگرام در کاهش بحران به وجود آمده به سبب همه گیری ویروس کرونا هم سلبی و هم ایجابی بوده است و تلاش شد با استمرار و به کارگیری تمام توان در جهت بهبود شرایط حاکم بر جامعه فعالی‌هایی صورت گیرد. اما این مهم را باید در نظر گرفت لزوم توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و آموزش بکارگیری از این فضا از جمله اقداماتی است که باید در آینده صورت گیرد تا در مواجهه با هر بحرانی آمادگی لازم را داشته باشیم.

منابع

- قهفرخی، س. م. (۱۳۸۹). **جماعت گرایی و برنامه های جماعت محور**. تهران: یادآوران
- کریستینسن، هنریک ساروپ (۱۳۹۶) " کنش‌های سیاسی در اینترنت: کنشگری لمیده در خانه یا روشی دیگر برای مشارکت سیاسی " ، ترجمه: نیلوفر حقی و وحید میره بیگی. فصلنامه دوفصلنامه علمی- تخصصی مطالعات انتخابات، سال ششم، شماره ۱۴ و ۱۵، ۲۱۷-۲۳۶
- کیل، م (۱۳۹۷) **اسلکتیویست (انقلاب هشتگها): قواعد کنشگری سایبری برای اسلکتیویستها**. ترجمه سیدعلی موسوی. تهران: نسل روشن.
- گلابی، فاطمه؛ اخشی، فاطمه؛ (۱۳۹۴)؛ « مشارکت اجتماعی و نشاط اجتماعی ». مجله جامعه شناسی کاربردی، سال بیست و ششم، شماره پیاپی (۵۹)، شماره سوم، صص ۱۳۹-۱۶۰
- لرنر، دانیل. (۱۳۸۳) **گذر جامعه سنتی**. مترجم: غلامرضا خواجه سروی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی
- محمدی نوسودی، سندوس (۱۳۹۹) "نقد اسلکتیویستی فعالیت‌های اینترنتی" ، فصلنامه رسانه، سال سی و یکم، شماره ۳، ۱۵۳-۱۶۷

- Amir Entekhabi, Shahrood. Heirannia, Javad.(2010) The role of the media in the political participation of citizens , Journal of Media and Political Participation, Center for Strategic Studies, No. 5. (In Persian)
- Anduiza, E., Gallego, A. & Jorba, L. (2009). The Political Knowledge Gap in the New Media Enviroment: Evidence from Spain, Joint Sessions of the ECPR. Simposio llevado a cabo en la conferencia de European Consortium for Political Research, Lisboa
- Cammearts, 2015, Social media and activism.. Oxford UK; Wiley Blackwell
- Christensen H. S.. (2016) " Political activities on the Internet; Slacktivism or Political participation by other means?)." , translated by: Niloufar Haghi and Vahid Meerabeigi. Bi-Quarterly scientific-specialized election studies, year 6, numbers 14 and 15, 217-236 .(In Persian)

- Coleman Stephen and Jay G. Blumler, 2009. "The Internet and democratic citizenship Theory, . practice and policy". Cambridge: Cambridge University Press
- De Marco, S. & Robles Morales, J. M. (2012). Uso de los blogs políticos: análisis de algunos factores determinantes. *Arbor*, 188 (756), 689-705. DOI:10.3989/arbor.2012.756n4005
- Galais, Carol. Anduiza ,Eva.(2013)The slacktivism crossroad: causal relationships between online and offline political participation Universitat Oberta de Catalunya Universitat Autònoma de Barcelona
- Gillham, B. (2000), *The Research Interview*, London, Rautledge
- Greijdanus, Hedy & others. March (2020) The psychology of online activism and social movements:relations between online and offline collective action <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.03.003>.
- Greijdanus, Hedy & others. March (2020) The psychology of online activism and social movements:relations
- Hindman, Matthew, 2009. "The myth of digital democracy". Oxford:Princeton University Press
- Hu, Chih-Wei .(2014) "Health Slacktivism on Social Media: Predictors and Effects". Annenberg School for Communication, University of Southern California, USA
- Joseph, Sara (2012). "Social Media, Political Change and Human Rights", Boston College Law School, Vol.35, Issue 1.
- Keel, M. (2017) *Selectivist (hashtag revolution): rules of cyber activism for selectivists.* (Mousavi, Seyed Ali; translator) Tehran: Roshan Generation. (In Persian)
- Kristoferson, Kirk.Katherine, White.John Peloza (2014) 'The Nature of Slacktivism: How the Social Observability of an Initial Act of Token Support Affects Subsequent Prosocial Action, *Journal of Consumer Research.* <https://www.researchgate.net/publication/271799132>
- Lerner, Daniel. (2005). *Passing of traditional society.* (Khaje Sarvi, Gholamreza; Translator) Tehran: Strategic Studies Research Institute.(In Persian)
- Leverston ,John B. 2021 "From Isolation to Visibility:Social Media as a Tool for NativeAmerican Activists to Generate Support for their Social Movements". Harvard University
- Merve Şıvgın, Zeynep .2020.' RETHINKING SLACKTIVISM DURING COVID-19 PANDEMIC', Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Fotoğraf ve Video Bölümü, Ankara
- Mohammadi Nosudi, Sandos. (2020). " Selectivist criticism of Internet activities"", *Media Quarterly*, 3rd year, No. 3, 153-167.(In Persian)
- Press, Elizabeth M. (2014). *Effects of media and society,* (Montazer Qaim, Mehdi; translator) Tehran: Broadcasting Research Center of the Islamic Republic of Iran.(In Persian)
- Putnam, R. (2000). *Bowling Alone.* Nueva York: Simon and Schuster.
- Qahfarkhi, S. M. (2010). *Congregationalism and congregation-oriented programs.* Tehran: Yadavaran. (In Persian)
- Rahmanzadeh, Seyed Ali .(2009). *The function of virtual social networks in the era of globalization, first year,* Tehran: strategic studies of globalization. (In Persian)
- Rotman, D., Vieweg, S., Yardi, S., Chi, E., Preece, J, Shneiderman, B., Pirolli, P. & Glaisyer, T. .(2011), "From slacktivism to activism: participatory culture in the age of social media".
- Shulman W, Stuart. 2009, rse: "The case against mass e-mails: Perverse incentives and low quality public participation in U.S federal Rulemaking," *Policy &Internet*, volume1,

number 1, Article 2, at <http://www.Psocommons.org/policyandinternet/vol1/iss1/art2> ,
accessed 2 february 2011

Tankard, James and Severin, Verne and Tankard, James. (2008). Communication theories,(
Dehghan, Alireza; translator) Tehran: University Press, third edition, 4-420. (In Persian)

Van, Laer,J., & Van Alest (2010). internet.and social movement action repertoires
.information' Communication & Society 13-8

Viegenhart, Rens & Stefan Walgrave (2010).“The Interdependency of Mass Media and Social
Movments”, The SAGE Handbook of Political Communication, London, Sage
Publications Ltd.

<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/slacktivism>

[https://english.elpais.com/usa/2022-01-07/activism-or-clicktivism-solidarity-and-posturing-
on-social-media.html](https://english.elpais.com/usa/2022-01-07/activism-or-clicktivism-solidarity-and-posturing-on-social-media.html)

<https://www.bbc.com/persian/world/2012>

[https://www.euronews.com/green/2020/06/18/how-clicktivism-has-changed-the-way-we-
protest-forever](https://www.euronews.com/green/2020/06/18/how-clicktivism-has-changed-the-way-we-protest-forever)

<https://www.vrc.sbm.ac.ir>. 23-01-2020.